

PRAVOPIISNA NORMA PROTI NORMAM DRUGIH VED IN PODROČIJ ČLOVEKOVEGA DELOVANJA, RAVNANJA

Tina Lengar Verovnik

Uvod

Norma je v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* v prvem slovarskem pomenu opredeljena kot »kar določa, kakšno sme, mora biti kako ravnanje, vedenje, mišljenje; pravilo, predpis«. Precej širša je opredelitev prvega slovarskega pomena norme v *Velikem slovarju tujk* (VST 2006): »pravilo, vodilo, (etično, estetsko, pravno ipd.) načelo, predpis«. Še bolj se razlika v razumevanju širine koncepta norme kaže v opredelitvah procesa njenega nastanka, tj. normiranja. Glagol *normirati* je v SSKJ v prvem slovarskem pomenu opredeljen kot »s predpisom, zakonom določiti, kakšno sme, mora kaj biti«, v VST pa kot »urediti po (enotnih) pravilih ali predpisih; predpisati, enotno določiti; določiti, vpeljati norme«.

V jezikoslovju se izraz (*knjižnojezikovna*) *norma* največkrat uporablja v pomenu 'kodificirana norma', kar sovpada z opredelitvijo norme in normiranja v SSKJ (tj. norma kot predpis, določilo). Takšna je tudi prevladujoča poljudna raba izraza norma v povezavi z jezikom. Kadar je v ospredju obravnave ugotavljanje (ne)skladij med kodificirano normo in normo, kakršna se uveljavlja v sočasni kultivirani rabi (in ki bolj ustreza opredelitvi norme kot 'vodila, načela' v VST), pa za slednjo nekateri avtorji uporabljajo izraz uzusna oz. rabna norma (gl. Müller 1982; Verovnik 2004a, 2005).

V prispevku bo izraz pravopisna norma uporabljan v pomenu kodificirane pravopisne norme; natančneje, sklicevala se bom na aktualni *Slovenski pravopis* (SP 2001). Čeprav bodo predstavljena nekatera očitnejša neskladja med pravopisnimi predpisi in sočasno pisno prakso, me primarno namreč ne bo zanimala relativna moč drugačne rabe (v smislu pogostnosti, njenih nosilcev in njihovega družbenega, kulturnega statusa ipd.) oz. opredeljevanje morebitne rabne norme, temveč bom zgolj opozorila na nekatere nejezikoslovne norme (tako v pomenu predpisov kot tudi vodil, načel), ki na nenormativno (tj. nekodificirano) jezikovno rabo pomembno vplivajo, jo usmerjajo. Ob nekaterih problematikah bodo predstavljeni tudi drugi možni razlogi za odstopanja od kodifikacije.

1 Neposredni vpliv pravnih norm: označbe gospodarskih družb v *Zakonu o gospodarskih družbah*

Pravne norme oziroma pravna pravila zavezujejo k določenemu družbenemu vedenju in ravnanju v pravno urejeni družbi. Sporočajo dovolitve, prepovedi in zapovedi, na katere se v primeru pravne kršitve navezujejo ustrezne pravne sankcije. Pravna pravila izhajajo iz določil pravnih aktov (povzeto po leksikonu *Pravo*).

Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1) med drugim določa, da mora biti v firmi¹ oznaka, ki nakazuje dejavnost družbe ali podjetnika. Natančneje so te oznake opredeljene v 27. in 72. členu ZGD-1: firma družbe z neomejeno odgovornostjo mora vsebovati oznako *d.n.o.*, firma komanditne družbe oznako *k.d.*, družba z omejeno odgovornostjo oznako *d.o.o.*, delniška družba oznako *d.d.*, komanditna delniška družba oznako *k.d.d.*, firma podjetnika pa mora vsebovati skrajšano oznako, da gre za samostojnega podjetnika (*s.p.*). V nasprotju s 595. členom SP 2001 so torej vse okrajšave pisane brez presledkov za okrajšanimi besedami.

1.1 Vpis v *Poslovnem registru Slovenije* in njegove posledice

V skladu s 1. točko 5. člena ZGD-1 pridobijo družbe lastnost pravne osebe z vpisom v register. Trenutno je to *Poslovni register Slovenije*,² osrednja baza podatkov o vseh poslovnih subjektih s sedežem v Republiki Sloveniji, ki jo vodi Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve. V prvi točki 19. člena ZGD-1 je zapisano, da mora družba pri svojem poslovanju uporabljati firmo v obliki, v kakršni je vpisana v register. Teoretično bi torej ta člen lahko prevladal nad normo zapisovanja oznak brez presledkov, ki izhaja iz 27. in 72. člena, vendar naključni vpogled v *Poslovni register* kaže, da se skoraj dosledno pojavlja ravno tak zapis. Med več kot 300 pregledanimi vpisi so bile le tri oznake zapisane z vmesnimi presledki, in še te vse med družbami oz. podjetniki, ki imajo v imenu firme pridevnik *jezikovn-* (tudi tu je sicer prevladoval zapis brez presledkov).

Določilo, da mora družba pri poslovanju uporabljati firmo v obliki, ki je vpisana v register, pa ima še eno pomembno pravopisno posledico. Pristavčna vejica, ki bi se po analogiji z zadnjim zgledom v 301. členu SP 2001 (*Podjetju Mavrica, d. d., grozi stavka.*) morala pisati pred oznako družbe v imenu pravnega subjekta, se v praksi večinoma opušča.

1.2 Nepravni razlogi za odstopanja od pravopisne norme

Čeprav so pravni predpisi močan dejavnik pri uveljavljanju prakse, neskladne z obstoječo pravopisno normo, pa gotovo niso edini. Oznake gospodarskih družb, ki imajo pravopisni status

-
- 1 *Firma* je v tem poglavju rabljena kot pravni izraz za ime, s katerim posluje gospodarska družba ali samostojni podjetnik.
 - 2 Od 1. februarja 2008 dalje je del *Poslovnega registra* tudi nekdanji samostojni sodni register <e-uprava.gov.si>, 14. 9. 2011.

okrajšav, se od drugih okrajšav, denimo tistih, navedenih v 1025. členu SP 2001, pomembno razlikujejo. Ta člen določa, da so okrajšave samo pisne, v branem besedilu jih večinoma besedno razvezujemo; črkovalno branje naj bi bilo izjemno – kot primer je navedeno branje okrajšave *itd.* kot [itəðə]. Če je pri okrajšavah tipa *itd.* tako branje oziroma pojavljanje v govoru res izjemno in vezano na specifične okoliščine, pa je pri oznakah gospodarskih družb ravno obratno: njihovo pogosto črkovalno branje jih približuje kraticam. To pa ni edina podobnost s kraticami: oznake gospodarskih družb imajo – enako kot kratice – poimenovalno vlogo; poleg tega jih lahko (pogosteje v govorjenem kot pisnem jeziku) sklanjamo in štejemo: *d.o.o.-ji*, *d.d.-ji*, *s.p.-ji* (pri prenosu v pisni prenosnik se, sodeč po gradivu v korpusu FidaPLUS, pojavljata oba zapisa, pogostejši je zapis brez presledkov). Vse naštete lastnosti sodijo med definicijske lastnosti kratic (ne pa tudi okrajšav). Ker kratice po konvenciji zapisujemo brez presledkov med okrajšanimi prvinami, je na zapis oznak gospodarskih družb morda vplivala (delna) analogija.

Med individualnim imenom gospodarske družbe in njeno splošno oznako gre za odnos uvrščanja v določeno kategorijo, pojasnjevanja, ki bi moral biti v skladu z zgoraj omenjenim členom SP 2001 zaznamovan s pristavčno vejico. V rabi (pregledani vpisi v *Poslovnem registru*, gradivo v korpusu FidaPLUS) se vejica pojavlja le v manjšem delu primerov, kar napeljuje na domnevo, da jezikovni uporabniki oznako razumejo kot prvo samostalniške besedne zveze, katere skladenjski status in pomensko razmerje glede na drugo prvino v zvezi (tj. ime družbe) bi bilo treba šele raziskati in določiti.

2 Posredni vpliv pravne norme: začetnice pri imenih zdravil ter imenih avtomobilskih znamk, modelov in različic modelov

2.1 Trojnost imen zdravil

V zadnjem desetletju iz strokovne (farmacevtske, medicinske) javnosti v splošno javnost vedno bolj pronica védenje, da ima vsako zdravilo po tri imena. Prvo je generično ali nezaščiteno ime, ki je uradno ime osnovne dejavne učinkovine in ga podeli posebna terminološka komisija v državi, kjer je bila učinkovina odkrita; drugo je zaščiteno (tovarniško, prodajno) ime, ki ga izbere proizvajalec; tretje je kemično ime, ki označuje kemično zgradbo učinkovine v zdravilu. Tri imena protivirusnega zdravila za zdravljenje bolnikov z aidsom so npr. *zidovudin* (nezaščiteno, generično ime), *Retrovir* (zaščiteno ime), *3-azido-3-deoksitimidin* (kemično ime) (povzeto po *Družinski enciklopediji zdravil*).

Proizvajalci si prizadevajo za svoje izdelke najti ime, ki je lahko izgovorljivo, lahko prepoznavno in zlahka zapomnljivo. Sodeč po navedbah v članku *Kako zdravila dobijo imena?* (Delo, 21. 2. 2011), farmacevtske družbe v iskanje imen vložijo veliko denarja in za to poiščejo strokovno pomoč pri specializiranih agencijah. Razvoj imena stane približno milijon dolarjev in lahko traja več let, zato je razumljivo, da ga proizvajalci tudi pravno zaščitijo, s čimer dobi status (blagovne) znamke. V javnih besedilih, zlasti v oglasih, je táko ime pogosto označeno s

simbolom ® (angl. *registered*), ki sicer ni obvezen in ne zagotavlja nikakršnega dodatnega pravnega varstva, kaže pa na (pravni) status imena.

Pri nas je znamko (besedo, zvezo besed, slogan, logotip ali kombinacijo) mogoče zaščititi na Uradu Republike Slovenije za intelektualno lastnino, pravna podlaga za to pa je *Zakon o industrijski lastnini* (ZIL-1). V 51. členu (reprodukcije znamk v slovarjih) zakon določa:

»Če daje reprodukcija znamke v slovarju, enciklopediji ali podobnem delu vtis, da gre za generično ime blaga ali storitev, za katere je znak registriran, mora založnik dela na zahtevo imetnika znamke poskrbeti za to, da je najkasneje v naslednji izdaji publikacije pri reprodukciji znamke oznaka, da gre za znamko.«³

2.1.1 Kodifikacija v (področnih) priročnikih

Aktualna pravopisna pravila v 109. členu določajo, da imena zdravil in drugih farmacevtskih izdelkov pišemo z malo začetnico; 154. člen nato še posebej določa, da se z malo začetnico pišejo »(vrstna) imena zdravil: *aspirin, fenalgol, apavrin, pronison*«. Že omenjena *Družinska enciklopedija zdravil* (1996) navaja, da nezaščiteni imena pišemo z malo, zaščiteni pa z veliko začetnico; načelo je v priročniku upoštevano. *Pravopis medicinskih izrazov* (PMI 1997) v uvodu navaja, da so v njem zdravila »navedena z nezaščitenimi imeni (ki so prirejena po kemični sestavi in skrajšana ter mednarodno priznana)«. V priročniku najdemo med iztočnicami npr. *aspirin, piramidon, salvarsan*, vsa imena so pisana z malo začetnico, čeprav ne gre za nezaščiteni, temveč zaščiteni imena. *Slovenski medicinski slovar* (SMS 2002), ki je nasledil *Pravopis medicinskih izrazov*, v zvezi z zdravili v uvodu navaja le, da so »navedena z generičnimi imeni (ki so prirejena po kemični sestavi in skrajšana ter mednarodno priznana)«. V slovarskem gradivu je kljub temu mogoče najti tudi imena *Aspirin, Piramidon, Salvarsan* in *Viagra*, vsa so opredeljena kot zaščiteni imena (zadnje npr. kot 'zaščiteno ime za sildenafil') in zapisana z veliko začetnico – morda že pod vplivom ZIL-1, ki je stopil v veljavo leto pred izidom priročnika. V slovarskem delu SP 2001 je okoli 40 iztočnic z identifikacijo (splošno pomensko uvrstitvijo), ki vsebuje besedo zdravilo, npr. [zdravilo], [protibolečinsko zdravilo], [zdravilo zoper moško spolno nemoč]. Med iztočnicami so večinoma zaščiteni imena zdravil (npr. *apavrin* < *Apaurin, persen, viagra*), poleg teh vsaj eno generično ime (*aminopirin*) in poimenovanja farmakoloških skupin (npr. *analgetik, antirevmatik*). Geslo *aspirin* te identifikacijske uvrstitve nima, ima pa zgleda rabe: *jemati ~ proti glavobolu; vzeti dva ~a* (sledi nezaznamovana ustreznica *dve tableti aspirina*), iz katerih ni razvidno, ali je ime zdravila res rabljeno vrstno ali ne.

Na neskladje med pravopisno normo ter prakso zapisovanja imen zdravil in drugih farmacevtskih izdelkov je opozarjala že M. Bešter (1994). V prispevku navaja razloge za pisanje z veliko začetnico (zlasti trojnost imen pri zdravilih) in poziva k upoštevanju pravil, ki veljajo

3 V Dobrovoljc (2009) je opisan primer, ko je lastnik znamke *Teflon*® dosegel, da je družba DZS kot založnik SSKJ iz slovarja začasno črtala gesli *teflon* in *teflonski*, pisani z malo začetnico.

za strokovno rabo, tudi v nestrokovni rabi.⁴ V novejšem času na problematiko opozarja H. Dobrovoljc (2009), ki povzema stanje v tujejezičnih (zlasti slovanskih) normativnih priročnikih, kjer so po letu 2003 večinoma že uveljavljali zakonsko določen način označevanja imen znamk. Izpostavlja tudi primer iz *Velikega splošnega leksikona*, v katerem so imena znamk navedena kot zaščitene znamke, pri generičnih (občnoimenskih) poimenovanjih pa je nakažan izvor iz lastnega imena: *aspirin – acetilsalicilna kislina, Aspirin®* (Dobrovoljc 2009: 14).

Brez resne analize besedil je težko presojati, katera imena zdravil trenutno opravljajo vlogo vrstnih občnoimenskih poimenovanj (in kako je z metonimično rabo, ki jo omenja M. Bešter, gl. 3. opombo). Poleg tega laični pisci (in bralci) brez preverjanja navadno ne vemo, kdaj gre za zaščiteno in kdaj za generično ime, aktualna pravopisna norma pa dilemo priročno odpravi (celo v zgoraj omenjenem članku o nastanku imen zdravil so vsa imena zaščitene zdravil, tj. imena znamk, pisana z malo začetnico). Vendar pa pravopisni predpis dejansko ni skladen niti s celotno pisno prakso, niti s sodobnimi strokovnimi priročniki, niti z veljavnimi pravnimi predpisi.

2.2 Imena avtomobilskih znamk, modelov in različic modelov

Podoben problem se odpira pri imenih znamk in modelov avtomobilov. Tudi tu je treba ločiti vsaj trije: ime lastnika avtomobilske znamke (podjetje), ime avtomobilske znamke in ime posameznega modela. Vsa tri imena imajo pravni status znamke. Čeprav ime podjetja in avtomobilska znamka navadno sovpadata (npr. *Fiat, Ford, Volvo*), pa to ni nujno: npr. avtomobilska znamka *Opel* je v lasti podjetja General Motors, znamka *Škoda* je v lasti podjetja Volkswagen AG ipd. Ime avtomobilskega modela je v splošnem sestavljeno iz imena avtomobilske znamke in specifičnega poimenovanja modela, npr. *Opel Zafira, Dacia Logan, Volvo V70*; imena modelov se lahko pojavljajo tudi samostojno. Posamezne različice modelov imajo dodane še razlikovalne imenovalne prilastke, npr. *Opel Meriva 1.8 Cosmo, Suzuki Vitara V6, Peugeot 308 Premium 1.6 VTi*.

V aktualnih pravopisnih pravilih je zapis (imen) avtomobilov eksplicitno omenjen v več členih, nekateri členi ga določajo posredno (povzeti so le njihovi za prispevek relevantni deli): čl. 38 določa, da lastna imena lahko postanejo občna: *ford* (avto); čl. 77 določa, da stvarna imena med drugim zaznamujejo industrijske znamke; čl. 107 določa, da so stvarna imena imenovalni prilastki k vrstnim imenom tehničnih izdelkov in trgovskih znamk; kadar se ta imena ne uporabljajo kot imenovalni prilastki, po 147. členu prehajajo med vrstna poimenovanja industrijskih izdelkov: *Vozim se s fordom*.

V slovarskem delu najdemo med iztočnicami z veliko začetnico zapisanih nekaj imen proizvajalcev, npr. *Cimos* [tovarna avtomobilov], *Fiat* [italijanska tovarna avtomobilov]. Imena

.....
4 Pisanje sicer zaščitene imen z malo začetnico (in podomačeno) se zdi avtorici upravičeno samo, kadar gre za prehod lastnega imena v občno (npr. *aspirin* kot vrstno poimenovanje za tablete proti bolečinam), pa tudi kadar ime zdravila rabimo metonimično (kot zgled navaja *Danes sem vzela že tri persene/leksavrine*).

avtomobilskih znamk, ki so slovarske iztočnice, so zapisana z malo začetnico: *honda*, *mazda*, *porsche*, *toyota*; nekaj je podomačenih zapisov: *bujk*, *beemve*, *folksvagen*. V slovar je uvrščenih tudi nekaj imen modelov: *clio*, *golf*, *sierra*, od tega dve podomačeni: *jugo*, *kadet*. Pri nepodomačenih zapisih iz konteksta ni razvidno, ali gre za lastno- ali občnoimensko rabo; vsem iztočnicam v pomenskem delu gesla sledi le identifikacija [avtomobil].

2.2.1 Med individualnim in generičnim

Pri presoji, ali gre v konkretnem besedilu za poimenovanje individualnega ali generičnega, je treba vsakokrat določiti pomenske razsežnosti posameznega imena oziroma poimenovanja. Imena znamk avtomobilov imajo gotovo lahko tudi generični pomen, npr.: *Slovenska miss bo vozila suzukija*.⁵ Enako velja za imena znamk, kadar kontekst implicira pomen 'model v vseh različicah' ali pa 'več različic istega modela':

Proizvedli 1.000.000-to opel zafiro; [...] zato imata nova megana preglednejšo kombinacijo analognih in digitalnih merilnikov.

O tem piše tudi H. Dobrovoljc (2009: 6), ki navaja, da ko denotat lastnega imena postane serija, skupina izdelkov, predmetov ali objektov, s pogosto in dolgotrajno rabo imena znamke »dosežemo, da že samo ime, torej imenovalni prilastek, v zavesti uporabnika vsebuje tudi pomen jedrnega dela besedne zveze (*Word* = 'urejevalnik besedil', *Hyundai* = 'osebni avtomobil')«. S spremembo skladijskega položaja se zgodi tudi prilagoditev na oblikoslovni ravni (prej nepregibni prilastek postane pregibna beseda oziroma zveza), ki ji pogosto (ne pa dosledno, kot ugotavlja avtorica na podlagi gradiva iz besedilnih korpusov) sledi tudi zapis z malo začetnico kot prilagoditev na izrazni ravnini.

Vprašljivo pa je zapisovanje različice modela z malo začetnico, saj tovrstna imena v nobenem primeru ne nastopajo kot zgolj najmanjši skupni imenovalec. Za razliko od imen avtomobilskih znamk in modelov dosledno vzpostavljajo nanašalno razmerje le z enim denotatom, so torej vedno le poimenovanja individualnega, posebnega, npr.: *Peljali smo se s C3 Exclusive VTi 95 Airdream* [...].

Pravopisno pravilo o prehodu med vrstna poimenovanja, kadar ime ni več v vlogi imenovalnega prilastka, vnaša v prakso veliko negotovosti. Nekateri pisci (in uredništva) ga upoštevajo dosledno in predvsem dobesedno: velike začetnice zapisujejo le, kadar je ime znamke oz. modela v skladijski vlogi imenovalnega prilastka, npr.: *Petvratni model Cruze je prispel v Chevroletove prodajne salone*. Kadar je jedro prvotne zveze zaradi njegove samoumevnosti, pogojene s kontekstom sporočanja, in zaradi upoštevanja načel besedilnosti izpuščeno (ga je pa mogoče inferirati), pa imena zapisujejo z malo začetnico (zglede je iz istega besedila kot prejšnji): *O brezskrbnosti uporabe cruze prepričuje z garancijo, ki velja tri leta* [...]. Drugi pisci

5 Ta in naslednji zgledi so s spletnih portalov Avtoin in Avtovizije <www.avtoin.com>, <www.avtovizije.com>, 12. 9. 2011.

dosledno zapisujejo velike začetnice (v Dobrovoljc 2009: 12 je takšna praksa prepoznana kot eden od štirih načinov pojavljanja imen znamk v sodobni jezikovni rabi), pogosto pa je tudi popolnoma stihijsko zapisovanje, npr.: *Svobodna s fabio Free*.

Problematika rabe začetnic pri (prvotnih) imenih znamk z vpogledom v zgolj dve skupini izdelkov seveda ni izčrpana – za več zgledov in o možnem nadaljnjem razvoju, ko imena znamk v procesu apelativizacije dobijo predmetni pomen, gl. Dobrovoljc (2009: 6–9) – že na tako omejenem vzorcu pa se kažejo skupne točke in problemi, ki jih bo treba sistematično reševati ob reprezentativnem gradivu, upoštevajoč tudi obstoječo pravno normo.⁶

3 Norma kot načelo delovanja: (ne)pravopisni avtomatizmi v urejevalniku besedil

Microsoft Word

Razen formaliziranih in kodificiranih norm usmerjajo človekovo delovanje in ravnanje tudi implicitne norme, ki so posledica normiranja kot 'urejanja po (enotnih) pravilih, enotnega določanja' (prirejeno po pomenu glagola *normirati* v VST; gl. zgoraj). Primer takih urejenih množic so avtomatizmi v urejevalniku besedil Microsoft Word, ki so namenjeni poenostavljanju ponavljajočih se postopkov, z izvajanjem katerih bi uporabnik sicer izgubil veliko časa. Avtomatizme je mogoče izključiti oziroma ponastaviti; z vidika tu obravnavane tematike so problematični le tisti, pri katerih brez sprotnih korekcij prihaja do razhajanja s pravili aktualnega pravopisa.

Urejevalnik nestični vezaj samodejno pretvarja v pomišljaj, vezaj pa ostaja vezaj le, če je pisan brez presledkov. Pri rabi nestičnega vezaja v dvojnih zemljepisnih oz. upravnih imenih (npr. *Log - Dragomer*) mora uporabnik tako pomišljaj spet nadomestiti z vezajem ali pa ime zapisati stično, presledke pa vnesti kasneje. Podobno je z neskladenjsko rabljenim pomišljajem (npr. *str. 15–30*), kjer mora biti uporabnik še bolj večč dela z urejevalnikom, saj mora znak pomišljaj na zaslon priklicati bodisi s kombinacijo tipk *control* in *minus* na numeričnem delu tipkovnice (ali z vnaprej določeno bližnjico) bodisi z nestičnim zapisom in naknadnim izbrisom presledkov, ko urejevalnik nestični vezaj že pretvori v pomišljaj.

Oboje zahteva uporabnika, ki se problematike zaveda, ki pozna pravopisna pravila zapisovanja obeh ločil v različnih vlogah in ki pravopisno normo tudi upošteva oz. udejanja. V nasprotnem primeru obveljajo norme (urejena pravila), kot jih ima vgrajene urejevalnik besedil. Podobno je s samodejnim označevanjem alinej. Pravopisna norma v 365. členu eksplicitno določa, da se nestično namesto odstavčne številke ali črke uporablja tudi t. i. odstavčni ali alinejni pomišljaj. Microsoft Word kot avtomatizem ponuja bodisi zapis z odstavčnimi številkami, črkami

6 V perspektivi pa bi bil seveda še bolj dobrodošel nenehen dialog med strokami, saj bi sodelovanje jezikoslovcev pri oblikovanju pravnih aktov, ki posegajo na področje njihovega delovanja, nemara preprečilo primere, ko »morajo slovaropisci, ki sestavljajo slovarje z namenom objektivne predstavitve dejanske rabe, zaradi zakupljene pravice posameznika ali podjetja, da v jezikovno rabo posega, potvarjati dejansko jezikovno stanje« (Dobrovoljc 2009: 15).

ali simboli (pikami, kvadratki) bodisi zapis z vezaji; vedno z umikom v desno. Tudi v tem primeru lahko uporabnik vezaje – z nekaj vztrajnosti in doslednosti – nadomesti s pomišljaji (in levo poravnavo).

Bolj posreden je vpliv urejevalnika pri zavestni odločitvi nekaterih piscev, da denimo ločila tri pike (tudi znaka za odstotke, stopinje Celzija itd.) ne zapisujejo nestično, saj tako preprečijo, da bi bilo le ločilo (simbol) zapisano v naslednji vrstici in ločeno od dela besedila, kamor spada. SP 2001 tega sicer nikjer ne prepoveduje ali odsvetuje: v čl. 408 je denimo tropičje, ki zaključuje skladiščno enoto, sámo v začetku vrstice (za vejico mu sledi naslednja skladiščna enota). Lahko pa takšna praksa s pogostostjo in zaradi načela praktičnosti vseeno pomembno vpliva na oblikovanje rabe in posredno pravopisne norme.

Sklep

V prispevku obravnavanim problematikam je skupno, da na rabo, ki odstopa od kodificirane, prepoznavno vplivajo nejezikoslovne norme. Poleg teh na pojavljanje (nemalokrat že kar uveljavljanje) drugačne rabe vplivajo tudi drugi razlogi, ne glede na to pa predstavljajo bolj ali manj formalizirane in bolj ali manj razvidne norme dejavnik, ki ga sodobna jezikoslovna normativistika ne more prezreti. Najočitnejše med njimi so gotovo pravne norme oziroma pravila, ki eksplicitno ali pa posredno urejajo področja, ki jih ureja tudi pravopis (taki so zapis oznak gospodarskih družb, imen zdravil ter delno tudi imen avtomobilskih znamk in (različic) modelov). Vendar pa pri tem ne bi smeli prezreti tudi norm, ki obstajajo zgolj kot implicitno urejen nabor vodil, načel – zgled takih norm so v prispevku omenjeni avtomatizmi, ki jih omogoča urejevalnik besedil Microsoft Word. Ni pa to edini tovrstni zgled – kompleksen preplet norm se kaže npr. tudi pri zapisu praznikov in posebnih datumov, kjer pisanje z veliko začetnico ne pomeni nujno (ali pa sploh ne) nepoznavanja aktualnega pravopisnega pravila (gl. Verovnik 2004b) in bi prav tako potrebovalo temeljito raziskavo.

Literatura in viri

Avtoin = <<http://www.avtoin.com>>

Avtovizije = <<http://www.avtovizije.com>>

BEŠTER, Marja, 1994: Kako pisati imena zdravil: z veliko ali malo začetnico? *Jezik in slovnost* 39/7–8. 351–353.

C. P.: Kako zdravila dobijo imena? *Delo*, 21. 2. 2011. <<http://www.delo.si>, 11. 9. 2011>.

DOBROVOLJC, Helena, 2009: Pravopisna obravnava imen znamk industrijskih izdelkov ter posledice spreminjanja njihovih lastnoimenskih funkcij. *Jezik in slovnost* 54/6. 3–16.

Družinska enciklopedija zdravil, 1996. Britansko zdravniško združenje. Ljubljana: DZS.

FidaPLUS = <<http://www.fidaplus.net>>

MÜLLER, Jakob, 1982: Jezik kot vrednota ali jezik kot resničnost? *Naši razgledi* 31/10. 294–296.

Poslovni register Slovenije = <<http://www.ajpes.si/prs>>

- PMI 1997 = *Pravopis medicinskih izrazov* (ur. Miroslav Kališnik). Ljubljana: Medicinska fakulteta.
- Pravo (leksikon), 2003. (Ljubo Bavcon idr.) Ljubljana: Cankarjeva založba.
- SMS 2002 = *Slovenski medicinski slovar* (ur. Miroslav Kališnik). Ljubljana: Medicinska fakulteta.
- °SSKJ 2000 = *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Elektronska izdaja. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (izd.) – Založba ZRC (zal.).
- SP 2001 = *Slovenski pravopis*. (Toporišič, Jože, idr.) Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (izd.) – Založba ZRC (zal.).
- °SP 2003 = *Slovenski pravopis*. Elektronska izdaja. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (izd.) – Založba ZRC (zal.).
- Urad Republike Slovenije za intelektualno lastnino. *Kako do znamke. Osnove o blagovnih znamkah za mala in srednja podjetja*. <<http://www.uil-sipo.si>>
- VEROVNIK, Tina, 2003: Računalnik moj vsakdanji. Ali zakaj se še vedno potrebujemo. *Pravna praksa* 22/19. 43.
- –, 2004a: Norma knjižne slovenščine med kodifikacijo in jezikovno rabo v obdobju 1950–2001. *Družboslovne razprave* 20/46–47. 241–258.
- –, 2004b: Začetnice pri zapisovanju praznikov. *Pravna praksa* 23/42. 39.
- –, 2004c: Označbe gospodarskih družb. *Pravna praksa* 23/29. 39.
- –, 2005: Sodobni slovenski jezik med rabo, normo in kodifikacijo. Melita Poler Kovačič in Karmen Erjavec (ur.): *Uvod v novinarske študije*. 110–132. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- –, 2006: Raba kratice v imenu firme. *Pravna praksa* 25/10. 33.
- –, 2008: Zapis krajšav: med teorijo in prakso. *Pravna praksa* 27/15. 33.
- VSL 2006= *Veliki slovar tujk* (ur. Miloš Tavzes). Ljubljana: Cankarjeva založba.
- ZGD-1 = *Zakon o gospodarskih družbah*. <zakonodaja.gov.si>
- ZIL-1 = *Zakon o industrijski lastnini*. <zakonodaja.gov.si>